

יהושע נוישטיין, אסטרטג

האמנותי. והוא ממשיך באסטרטגיות; אסט- רטגיות של הסתרה וגילוי, מחיקה וכיסוי איפיינו את עבודותיו בעבר. ימך-שמאל או שמאל-ימין, קרוב או רחוק, מעל או מהצד, אלה הן אסטרטגיות ההתבוננות החדשות של האמן מול השטח. בעבר, נכנס נוישטיין ויצא מקופסאות או ממסגרות. עתה, הוא נכנס ויצא ממפת ארץ-ישראל.

כך, נוישטיין נושא את האתמול שלו אל ההווה כיהודי וכאמן. את הרשתית של חקופתו המינימליסטית הוא שב ומנצל עתה במסיכת קווי אורך ורוחב של המפה. אך זה ניצול לצורכי אשליה רנסאנסית ולא לצורכי מבנה-יסוד מינימליסטי. עתה, הרשתית הינה אלמנט רישומי-פונקציונאלי נוסף שהאמן משחק עימו את משחקו היהודי. משחק רגשי ותבוני כאחד: מבט הלוחץ המכני הוא מבט של תדעה פוליטית (המסמנת גם גבולות פוליטיים על המפה הגיאוגראפית), ושל סקרנות מצינית. זהו מבטו של האמן כמעצמת-על המרגלת אחריו, מתקרבת ומתרחקת לצרכיה, לעמים מזוה-ארצות כדי להכניסן למסגרת הקומפוזיציה הרצויה, אך זהו גם דר-שיח אישי של האהבה (ושינאה), עם גוף מושך ודוחה, הקרר ישראל. המציצנות הופכת לאקט ארוטי: צביעת המפות באיכויות אקספרסיוניסטיות מופשטות, אך בעת ובעונה אחת צביעתן בצבעוניות יס-תיכונית. הצביעה הכפולה הזו משדרת את גל הדר-שיח הרגשי.

הצבע מייצג סובייקטיביות טעונה מול האובייקטיביות של מפה ולוחץ. גם פה, ברמת הצבע, שומר נוישטיין על המבט הלוחצני של כאן ושם: הוא כאן בזכות אסוציאציות של אופקים חדשים, ואפילו צבע הצדף של מזכרות בית-לחם. אך, הוא גם שם בזכות נגיעות צבע של אסכולת ניו-יורק. בעבודותיו הצבעוניות מהשנים האחרונות הפריד נוישטיין בין זני נגיעות המכחול. בעבודותיו הנוכחיות הוא מאחד את הזנים, כי הוא לוחץ על-לאומי ורב-לאומי; כי הוא פליט יהודי שהעולם הוא ביתו.

אין זו הפעם הראשונה שאמן ישראלי עוסק במפות. מיכאל דרוקס קיפל וקימט מפות ממשיות ב-1971, כדי ליצור מהן טופוגראפיות אישיות חדשות. דגנית ברסט הציינה ב-1976 סדרה של מפות ישראל בקני- מידה שונים כדי להציע פרספקטיבה חדשה של רחוק-קרוב, אנונימי-אישי. דרוקס לא התעניין כלל בפוליטיקה מקומית בעבודתו (לכל היותר, יצר את מפת הסוציולוגיה של

גדעון עפרת

קפלי-קרקע וכפלי- משמעות

זערוכת יהושע נוישטיין במוזיאון ישראל

זוהי תערוכה מעניינת מאוד, ופרק חשוב בהתפתחות האמנותית של יהושע נוישטיין. זוהי תערוכה על להיות (כאן) או לא להיות (כאן). נקודת המבט של הלוחץ העל-לאומי מכוונת אל הטריטוריה הלאומית כנקודת מבטו-של אמן ישראלי-יהודי, היושב דרך קבע בניו-יורק. כתלמידו של זריצקי, הוא ממשיך לשדר ציור שערכיו אינם לאומיים, אך כיהודי הוא אינו משוחרר מהדיבוק של ישראל. וכך הוא מציג ציור הפותר לוקאליות באמצעים מופשטים. הוא שב ומסמן בצבע חופשי את הטריטוריה הפרטית שלו, כאותו כלב-זאב שלו, שסימן בהשתנתו את הטריטור- ריה החיונית שלו ברמת-הגולן 1976. הוא לא עוד מקפל ניירות או קורעם, אבל, קפלי הקרקע של מפותיו המצוירות נושאים בחובם את ה"מיי-ע-כיוון" של עבודותיו הקודמות: ודת-מוצא של מי שהיה פה, יצא לפה מנקודת-מבט חדשה, כמו

בעבודות המקופלות והקרועות, שיצאו מנייר וצורה, קרעו או קיפלו כדי ליצור צורה חדשה. נקודת-מבטו החדשה של נוישטיין היא מבט רב-משמעי, בכחינת כאן ובשום-מקום; נקודת-המבט של הפליט היהודי יליד דאנציג, בוגר ישיבה בניו-יורק, אמן עולה ואמן יורד (מהארץ). לתכלת השמים הישראלית הצבועה על מפותיו הוא יכול לקרוא לפיכך "הדאנובה הכחולה".

פונקציה היא צורה, אמר נוישטיין ועשה במשך למעלה מעשר שנים. עתה הוא עושה זאת עם המפה. למפה פונקציות שונות, דיאקטיות, לוחמתיות, תיוריות, ריגוליות וכו'. אך תמיד המפה משמשת את הצופה בה כדי להגיע (כך או אחרת) אל המקום המסומן. הציור, לעומת זאת, יוצא אולי ממקום מסוים, אך שואף תמיד להגיע לאוניברסאליות. שתי פונקציות מנוגדות. נוישטיין מאחד את השתיים במוזיאון ישראל. כמי שעסק רבות בלינגוויסטיקה באמנותו (בתקופתו המושגית ולאחריה), ממשיך נוישטיין לשחק ביחסי מסמן ומסומן, נושא ונושא, אף שהתחביר הלשוני שלו עתה הוא תחביר המפה. הנושא, מפת ישראל, הופך לנושא של האקט

אמנות ישראל בדמות פניו, ואילו דגנית ברסט הדגישה מסר אמנותי-אישי לצד מסר פוליטי (שרה ברייטברג: "דגנית ברסט נותנת שש אפשרויות מבט על ארץ-ישראל אחת, ומגיעה בהדרגה ויזואלית למצב בו שאלות על גבולות נראות חסרות שחר"). נוישטיין אינו מציג עבודות פוליטיות במוזיאון ישראל, על אף הקשרן הלגיטימי לפוליטיקה של שטחים. אך, שלא בדומה לאמנים המזכירים, הוא מציג מטאפורות פיוטיות למצבו הקיומי כישראלי וכיהודי. מבחינה זו, הוא סמוך לשיריו של גבריאל פרייל, המשורר העברי היושב בניו-יורק, המגדיר אף הוא את שייכותו ואי-שייכותו לזמן ולמקום שלנו. בעבודותיו החדשות, מבטל נוישטיין את הדיכוטומיה האסתטית-המדרגית בין ציורים לבין מפות ("ציורים ומפות", מאמרו של וינסנט תומאס, פילוסוף אמריקאי): לא עוד מפות כייצוג מציאות שמעבר לעצמן, לעומת הציור המייצג את עצמו. עתה, נוישטיין מרקד בשתי החתונות: רגלו האחת בציור ורגלו השנייה בממשות הגיאוגראפית והפוליטית. הן כך ריקד בעצם לכל אורך דרכו כאמן: יצר יצירות פוליטיות לצד אמנות על אמנות.

מכל הבחינות האלה, תערוכת נוישטיין במוזיאון ישראל היא תעודת-היות החורגת מהיום אל מצבו הקיומי של נוישטיין מאז ומתמיד. עם זאת, כפרק בהתפתחותו של האמן, זהו פרק חדש, השב ומפגיש אותנו עם ציור נטו, שאותו לא ראינו אצל נוישטיין מזה שלוש-עשרה שנים. מעבר לכל המורכבויות, זהו ציור טוב. הוא עשה אותו באמריקה ומציג אותו בתל-חי, ירושלים (מחיאון ישראל) ותל-אביב (גלריה נעמי גבעון) וגם בזאת הוא שב ופועל כלוויין חדר.